

El llenguatge

21/11/1979

El penell

Tenint en compte únicament la seva forma, o la seva formació, hom podria admetre sense dificultat la paraula veleta, que és un derivat ben clar de veia. Però veleta, en català, no designa sinó una vela petita, i no ha d'usar-se amb el mateix valor que el mot del castellà «veleta», que designa la peça de metall, generalment en forma de sageta, que pot girar al voltant d'un eix vertical empenya pel vent i que serveix per a assenyalar la direcció d'aquest. Per a la designació d'aquest aparell la nostra llengua compta amb el nom penell, que els estimòlegs ens diuen que prové del mot llatí «pennulus», diminutiu de «pena», que vol dir ploma.

Potser perquè aquests aparells no són, en realitat, gaire usuals al nostre país, el seu nom en català no és tampoc gaire conegut popularment, i són molts els qui els designen amb el nom castellà, que han après als llibres il·lustrats o a les col·leccions de cromos. Tanmateix, que «veleta», en el sentit que comentem, és un castellanisme declarat i innecessari, i que la seva equivalència en català és penell, és un fet actualment ja força divulgat, i causa verament estranyesa que encara sigui ignorat, tal com acabem de comprovar, en un manual de geografia física d'aparició recent. El fet és de doldre perquè és, creiem, la terminologia l'aspecte del llenguatge en què aquests manuals de divulgació haurien de tenir més cura.

Hom proposa alguns sinònims de penell, com banderola gallet denominacions que tenen un valor descriptiu ben evident (molts penells, com és sabut, tenen forma de gall). Segons Moll, al seu Diccionari castella-català, gallet seria l'equivalent de «veleta» com a terme del llenguatge dels pescadors, significat «ploma o banderola col·locada damunt el suro amb què els pescadors coneixen quan pica el peix», i el mateix criteri sembla adoptar el Diccionari Albertí, que separa com dos conceptes diferents, els dos equivalents de «veleta» que proposa, penell i gallet. Però aquest significat de gallet no consta ni al Diccionari Fabra, ni a la Gran Enciclopèdia Catalana, ni al mateix Diccionari Català Valencià Balear (Alcover-Moll), tots els quals repertoris indiquen gallet com a sinònim de penell.

Albert Jane